

Der er alternativer til total isolationsfængsling

Den totale isolation er en grusom og umenneskelig praksis, som hører for tiden til. Den er lidet effektiv som middel mod bevisødelæggelse, men ganske effektiv som pressionsmiddel. Før eller siden bliver Danmark nødt til at ophøre med denne praksis. Hvorfor ikke nu?

AF J. WORSAAE RASMUSSEN

I sær de seneste 25 år har der i offentligheden gentagne gange været rejst kritik af det danske retsvæsens omfattende anvendelse af isolation af indsatte i varetægt. Igen og igen har nye indsatte kunnet berette om den store psykiske belastning og de psykiske skadevirkninger, som opstår under ophold i isolation.

Udover den psykiske belastning, oplever de indsatte isolationen som et pressionsmiddel, som skal tvinge dem til at afgive tilståelse og fremkomme med oplysninger. Ud fra de isoleredes egne beretninger, er det ikke urimeligt at betegne den danske isolationspraksis som en form for psykisk tortur.

De nu gældende bestemmelser i Retsplejeloven om anvendelse af isolation er fra 1984. Det faktum, at der ikke er sket et fald i de langvarige isolationsanbringelser, og nye eksempler på, at også uskyldige har været anbragt i langvarig isolation, har holdt liv i debatten og skærpet kritikken.

I 1990 besluttede Folketingets Retsudvalg, at der skulle foretages en officiel videnskabelig undersøgelse af de psykiske virkninger af isolation. Disse undersøgelser var færdige i 1997, og konklusionen er:

“at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred. Det må på den baggrund lægges og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation.”

Også internationale organer har kritiseret den danske isolationspraksis.

“Den europæiske komite til forebyggelse af Tortur” (CPT) udtaler i 1997 i en henvendelse til den danske regering: “De danske myndigheder opfordres til at indføre en tidsbegrænsning for den samlede

periode, en varetægtsfængslet kan sidde i isolation.”

FN's torturkomite (CAT) anbefaler i beretning til generalforsamlingen i 1997, “at brugen af isolationsfængsling... afskaffes, medmindre helt særlige omstændigheder foreligger.”

Henstillinger Ikke efterkommet

April 1999 fremsatte justitsminister Frank Jensen et lovforslag vedrørende ændring af Retsplejelovens bestemmelser om anvendelse af isolation.

Lovforslaget følger ikke isolationsundersøgelsens konklusion og efterkommer ikke CPT's og CAT's henstillinger. I sager med strafferammer på mere end 6 år skal det fortsat, i særlige tilfælde, være muligt at isolere uden nogen tidsgrænse. I øvrigt fastsætter lovforslaget en tidsgrænse på 3 måneders isolation for strafferammer over 6 år, 8 uger for strafferammer mellem 4 og 6 år, og 4 uger for strafferammer op til 4 år.

Sandsynligvis genspejler lovforslaget kun den nuværende praksis og vil ikke føre til den ønskede begrænsning i anvendelsen af isolation.

De danske politi- og anklagemyndigheders hårdnakkede modstand mod afskaffelse af total isolation bygger på en frygt for, at en afskaffelse vil skade eller ligefrem umuliggøre politiets efterforskning og opklaring af især alvorlig og omfattende narkotikakriminalitet.

Imidlertid kan det betvivles, om især de længerevarende isolationsperioder overhovedet er effektive som middel til at forhindre de sigtede i at komme i forbindelse med hinanden.

I Vestre Fængsel er de isolerede anbragt i samme bygning. Under transporter og i forbindelse med fremstilling hos politiet eller i retten sker det ikke sjældent, at de opnår fysisk nærkontakt med andre isolerede. Om aftenen klatrer de op i vinduerne og råber til hinanden. De kan smide

sedler ud, som andre fanger opsamler og videresender. I forbindelse med gårdture kan de få held til at kommunikere med medsigtede.

Et alternativ

Under lovforslagets behandling i Folketingets Retsudvalg har jeg stillet et konkret forslag til effektivisering af den såkaldte delvise isolation, som alternativ til den totale isolation. Det er især den totale isolation, som er sundhedsskadelig og psykisk belastende, fordi den isolerede ikke har mulighed for samvær med andre indsatte.

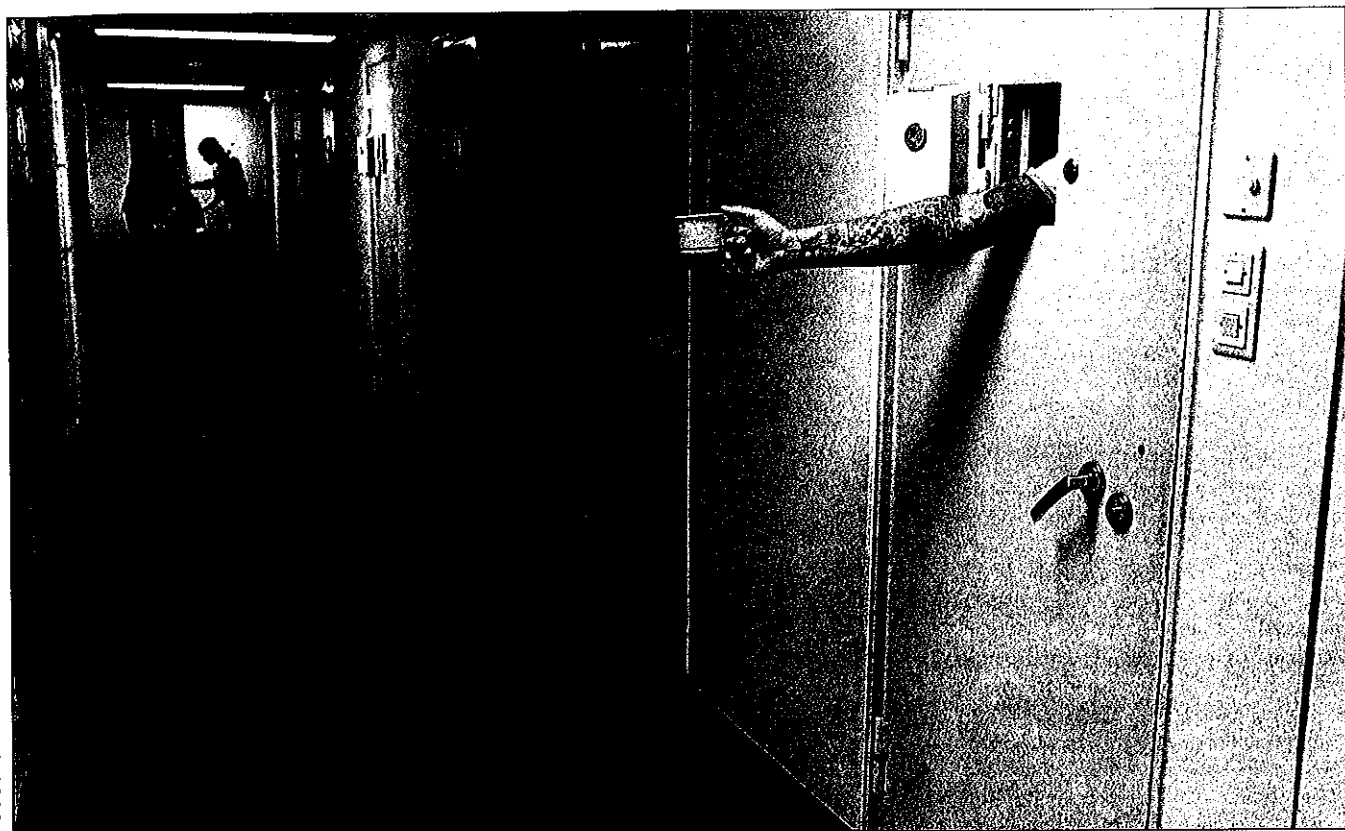
Ved delvis isolation forstås en ordning, hvor den fængslede er afskåret fra samvær og kontakt med bestemte andre indsatte. Ligeledes vil den delvis isolerede være underlagt brev- og besøgskontrol, hvilket betyder, at al post kontrolleres af politiet, og at besøg og adgang til telefon kun kan opnås efter politiets tilladelse.

Delvis isolation anvendes i dag kun i ringe udstrækning som alternativ til total isolation. De delvis isolerede er anbragt på fællesskabsafdelinger sammen med andre indsatte, som ikke har brevkontrol, og som derfor let kan ekspedere deres post videre uden om politiet.

En mere effektiv delvis isolation må derfor bygge på følgende principper:

- Alle varetægtsarrestanter, om hvem det kan sandsynliggøres, at de vil forsøge at ødelægge beviser eller aftale forklaringer, skal kunne underlægges brev- og besøgskontrol.
- De skal ikke anbringes sammen med indsatte i fællesskab, men anbringes på særlige afdelinger sammen med andre indsatte, som er underlagt brev- og besøgskontrol. De således “delvis isolerede” har fællesskab med de andre delvis isolerede, men de skal ikke i nogen sammenhæng kunne komme sammen med indsatte i fællesskab.
- De delvis isolerede indsatte skal end-

FOTO: ANDERS PETERSEN/MIRA/BAM

videre kunne afskæres fra kontakt med bestemte andre delvis isolerede, som de måtte være i sag med, eller som de måtte kunne påvirke til ugunst for sagens opklaring. Disse indsatte må derfor placeres adskilt fra hinanden på forskellige afdelinger eller i forskellige fængsler og arresthuse.

Forslaget minder om de ordninger, som gælder for varetægtsarrestanter i andre vesteuropæiske lande, som enten ikke anvender isolation, eller gør det i langt mindre udstrækning end de nordiske lande.

Retsudvalget har bedt justitsministeren om en redegørelse for anvendelsen af delvis isolation i Tyskland. Af ministerens svar den 14. marts fremgår bl.a., at alle varetægtsfanger i Tyskland har brev- og besøgskontrol. Det er sandsynligvis årsagen til at "streng isolation" kun anvendes sjældent.

Spørgsmål til ministeren

Den 25. januar i år arrangerede Retsudvalget en intern høring om lovforslaget. På høringen blev forslaget om en effektiv delvis isolation belyst; ligeledes blev spørgsmålet om lovligheden af isolation af unge under 18 år rejst.

Fhv. dommer ved Menneskerettighedsdomstolen, prof. dr.jur. Isi Foighel påpegede, at det er gammeldags og ineffektivt at sætte folk i isolation og gjorde opmærksom på, at der kunne tænkes bedre og mere

tidssvarende metoder til at forhindre bevisudelæggelse. Han forudså, at Danmark, pga. udformningen af lovforslaget kunne få problemer ved Menneskerettighedsdomstolen, hvis nogen rejste en sag.*
Høringen udløste nye spørgsmål til ministeren:

- Hvordan harmonerer den foreslåede § 770c om at sætte isolationstidens længde i forhold til forbrydelsens alvor med Den europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2 om, at ingen er skyldig, indtil de er dømt?
- Mener ministeren, at isolationsfængsling af unge under 18 år er forenelig med FN's Børnekonvention?
- Gælder der ifølge lovforslaget en absolut øvre grænse på 8 uger for, hvor længe unge under 18 år må sidde isolationsfængslet, eller vil de kunne overføres til almindelig varetægtsfængsling og senere på ny genindsættes i isolation, hvor en ny 8 ugers frist starter?
- Vil ministeren være indstillet på som en forsøgsordning at gøre visse retskredse isolationsfrie med henblik på at skabe et bedre grundlag for at vurdere, om isolationsfængsling er nødvendig for opklaring af forbrydelser?
- Ministeren bedes nøje gennemgå og kommentere fængselspræst Jørgen Worsaae Rasmussens forslag om delvis isolation i de københavnske

fængsler med udgangspunkt i det talmateriale, som fremgår af bilag 20.

Den totale isolation er lidt effektiv som middel mod bevisudelæggelse, men ganske effektiv som pressionsmiddel.

Ministerens svar

Den 14. marts har ministeren svaret skriftligt på spørgsmålene.

Han mener ikke, at isolation af unge under 18 år strider mod FN's børnekonvention. I lovforslaget er der dog fastsat en tidsgrænse på 8 uger for isolation af unge under 18 år, men isolation af unge bør kun komme på tale under helt ekstraordinære omstændigheder.

Ministerne mener heller ikke, at lovforslaget i sin udformning strider mod Den europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6.

Han afviser tanken om et forsøg med isolationsfrie retskredse med henvisning til, at "hensynet til retshåndhævelsen" gør det nødvendigt at opretholde muligheden for isolation.

Ministerne kan ikke gå ind for en effektiv delvis isolation som alternativ til den totale isolation. Han mener, det vil kræve store udgifter til ombygninger, og betyde indskrænkninger i udfoldelsesmulighederne for de indsatte, som nu har brev- og besøgskontrol, men som i øvrigt deltager i fællesskab med andre indsatte. ▶

Ministeren tror ikke, at forslaget i tilstrækkelig grad vil kunne hindre sigtede i at vanskeliggøre efterfølgningen i sagen.

Ny lov uden isolation

Stort set alle andre end politi- og anklagemyndighed beklager Danmarks anvendelse af isolation, og der er helt klart et bredt politisk ønske om i det mindste at begrænse brugen af isolation mest muligt. Der kan ikke længere rejses tvivl om skadevirkningerne. Retsetisk er det pinligt, at det danske retssystem anvender forældede metoder, som påkalder sig international kritik og påtale, og som lugter af ufine politi-metoder.

Det er muligt, med henvisning til andre europæiske lande, som vi normalt sammenligner os med, at pege på andre midler end total isolation til modvirkning af bevisdelæggelse.

Hvis politikerne i Folketinget turde tage det udgangspunkt for den nye lov, at total isolation ikke må kunne anvendes som middel i retshåndhævelsen, så ville politi- og fængselsmyndigheder være nødt til at udvikle andre, forhåbentlig langt mere humane og langt mere effektive metoder og regimer til bekæmpelse af bevisdelæggelse. Der er ingen gode og fornuftige grunde til at vente, til den nye lov skal vurderes om fem år. Ministeren og Folketinget kan lige så godt gøre det nu. Det ville pynte på Danmarks ry og klæde dansk retspleje. ■

* Ganske vist er det ikke efter international ret forbudt at anvende isolation, men det er forbudt at anvende isolation som en straf. Ministerens lovforslag er udformet på en måde, så isolation faktisk optræder som en straf: de, som er sigtet for en mindre forbrydelse, kan straffes med en kortere isolation, medens de, som er sigtet for en grovere forbrydelse, risikerer at blive straffet med en længere isolation, og det på et tidspunkt, hvor de endnu ikke er kendt skyldige. En sådan praksis vil efter Isi Foighels vurdering sandsynligvis blive kendt ulovlig ved en prøvelse for Menneskerettighedsdomstolen. ■

J. Worsaae Rasmussen er fængselspræst og medlem af Dansk Retspolitisk Forenings isolationsgruppe.

Lokalforeninger i Amnesty

Siden sidste sommer har Amnesty arbejdet for at få opbygget et net af lokalforeninger over hele landet. Formålet med lokalforeningerne er at opbygge lokale mødesteder for alle de forskellige typer af aktive, der findes i Amnesty. Samtidig giver lokalforeningerne en demokratisk struktur med en valgt ledelse og et lokalt årsmøde, så ethvert medlem har mulighed for at stille op til ledelsen og blive hørt på årsmødet.

Mulighederne i en lokalforening

Det er næsten kun fantasien, der sætter grænser for, hvad man kan lave i lokalforeningsarbejdet.

For eksempel kan du beskæftige dig med:

- PR-arbejde og fundraising, hvor der tages kontakt til de lokale medier og virksomheder m.v.
- kampagner med emner som for eksempel tortur eller dødsstraf
- arrangementer, f.eks. foredrag, koncerter, kunstauktioner, loppemarkeder m.m. eller arrangementer

på særlige mærkedage såsom den internationale børnedag d. 20. november og den internationale menneskerettighedsdag d. 10. december

• længerevarende opgaver i en lokalgruppe, hvor man har ansvaret for en eller flere sager omhandlende f.eks. samvittighedsfanger eller forsvundne personer

• praktisk organisatorisk arbejde, der har med det daglige foreningsarbejde at gøre. Dette kunne være i form af en post i ledelsen, planlægning af årsmøde eller andre arrangementer, sekretær m.m.

Lokalforeninger i Amnesty

Der er nu ti lokalforeninger rundt om i landet, og flere er på trapperne. Hvis du bor i nærheden af en lokalforening, er du velkommen til at kontakte foreningens kontaktperson (se nedenfor). De fleste af lokalforeningerne dækker også en eller flere omegnskommuner, så tøv ikke med at ringe, selv om du bør et stykke vej væk. ■

Viborg
Esbjerg
Haderslev
Svøndborg
Odense
Roskilde
Helsinge
Odsherred
København
Nuuk lokalforening

Peter Høffding
Charlotte C. Poulsen
Stephen Svendsen
Mette K. Pillegård
Lilli Ewald
Bjørn Mortensen
Mathilda Foldthaus
Claus Nielsen
Susan Hansen
Roland Thomsen

86 67 51 48
76 10 03 02
74 53 18 01
82 21 01 32
88 13 37 27
40 82 27 72
48 70 83 84
58 32 40 74
35 43 88 88
(288) 32 16 46